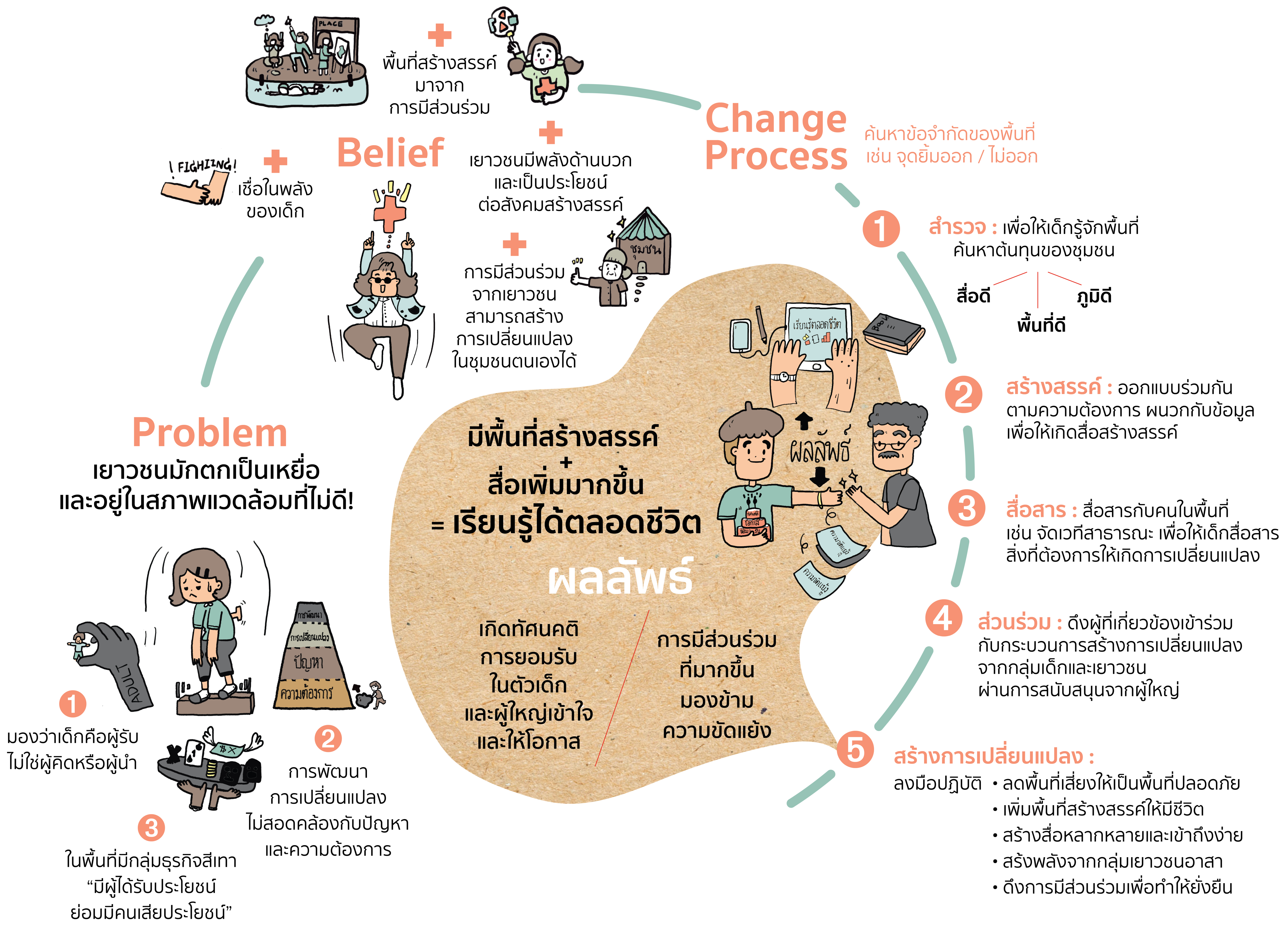

โครงการ พลเมืองสร้างสรรค์ชุมชนเพื่อวิถีสุขภาวะ คุณปรัชญา หวังร่วมกลาง

เป้าหมาย

“พัฒนาศักยภาพส่งเสริมเด็กเยาวชน ผู้ความเป็นพลเมืองสร้างสรรค์ เพื่อลดปัจจัยเสี่ยง ออกแบบสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัยและสร้างสรรค์ “พลักเสียง เปลี่ยนเป็นบวก” เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับพื้นที่ภายใต้กระบวนการการเรียนรู้ที่เด็กเยาวชนได้ลงมือทำกับพื้นที่จริงของตนเอง” คุณปรัชญา หวังร่วมกลาง เจ้าของโครงการพลเมืองสร้างสรรค์ชุมชนเพื่อวิถีสุขภาวะ จากจุดนี้เองที่นำไปสู่เป้าหมายในการออกแบบวิถีคิด ออกแบบกระบวนการเพื่อให้โครงการสำเร็จ

ที่มาโครงการ

เพราะเรามีความเชื่อ 4 ข้อที่สำคัญ คือ เชื่อในพลังของเด็กและเยาวชน สร้างพื้นที่ที่มีส่วนร่วมได้เรียนรู้ ได้ออกแบบได้สร้างสรรค์ พัฒนาศักยภาพนำพลังด้านบวกของเยาวชนมาสร้างสรรค์สังคมและเชื่อในหัวใจเด็ก เยาวชน เราจึงส่งเสริมให้เด็กเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ริเริ่ม ออกแบบ ลงมือ สร้างสรรค์ สร้างการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ชุมชนของตัวเอง

หัวใจของโครงการ คือ

พัฒนาเด็กเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองสร้างสรรค์ นักสื่อสารสุขภาวะร่วมขับเคลื่อนพื้นที่ชุมชน “พลักเสียง เปลี่ยนเป็นบวก” เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง “เพื่อวิถีสุขภาวะ”

กระบวนการทำอย่างไร

ประสานและรวมเด็กเยาวชนในชุมชน โดยทำงานร่วมกับผู้นำชุมชน ในบางพื้นที่อาจจะมิกกลุ่มเด็กเยาวชนอยู่แล้วหรือเด็กเยาวชนที่เป็นอาสาสมัคร เช่น แก๊งลูกวัว ชุมชนบ้านคอกวัว เครือข่ายโคราชยิ้ม กลุ่มเยาวชนชุมชนโพธิ์เรียง เครือข่ายบางกอกนี้ดีจัง

นำแนวคิดมาพัฒนาศักยภาพเด็ก เราเน้นใช้กระบวนการที่เด็กได้ออกแบบการมีส่วนร่วม มีการเรียนรู้ คิดสร้างสรรค์ และลงมือทำ โดยใช้แนวคิดการส่งเสริมการเป็นพลเมืองเข้ามาพัฒนาศักยภาพ พลเมืองที่เป็นนักสื่อสาร นักสร้างสรรค์ นักปฏิบัติการและนักกลยุทธ์ 3 ดี มาออกแบบกระบวนการ ได้แก่

- สื่อ** หมายถึง สื่อที่มีกระบวนการสื่อสร้างสรรค์สร้างการเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดโอกาส เวลา สถานที่ และเหมาะสมต่อการพัฒนาในแต่ละช่วงวัย เช่น สื่อภูมิปัญญา แหล่งเรียนรู้ และพัฒนาทักษะชีวิตเด็กเยาวชน
- พื้นที่ดี** หมายถึง พื้นที่สร้างสรรค์หรือพื้นที่สุขภาวะ สร้างการเรียนรู้ได้และเป็นพื้นที่สาธารณะใช้ประโยชน์สร้างสรรค์ ออกแบบเป็นพื้นที่สำหรับเล่นและทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันและต้องเป็นพื้นที่ปลอดภัย
- ภูมิดี** หมายถึง การมีทักษะที่จะคิด วิเคราะห์ เพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกันกับเด็กในชุมชนในการเท่าทันสื่อ เท่าทันตนเอง เท่าทันสังคมและภูมิดีผ่านกระบวนการสื่อสร้างสรรค์ การใช้ภูมิปัญญาของทุกฝ่ายในชุมชน และมีส่วนร่วมในการปกป้องดูแลและสร้างชุมชนร่วมกัน

รวมถึงยังใช้ 5 ส. เข้ามาเป็นกระบวนการในการทำงาน ได้แก่

- สำรวจ** เด็กทำความเข้าใจกับ พื้นที่ สภาพแวดล้อม คนในชุมชน คือ การเรียนรู้พื้นที่ชุมชน บริบทชุมชน หาต้นทุน 3 ดี (พื้นที่ดี สื่อดี ภูมิดี) แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์ วิถีชุมชน และสภาพแวดล้อมปัญหาพื้นที่ที่ไม่ปลอดภัย แหล่งมั่วสุม จุดเสี่ยงชุมชน รวบรวมข้อมูลและทำแผนที่ชุมชน (จุดยืนออก จุดยืนไม่ออก)
- สร้างสรรค์** คิดออกแบบ วิธีการสื่อสาร คือการนำข้อมูลมาร่วมกันวิเคราะห์ สกัดสิ่งที่เห็น สิ่งที่ยากลงมือทำ และร่วมกันออกแบบสร้างสรรค์กระบวนการ นำเสนอออกมาในรูปแบบของสื่อต่างๆ กิจกรรม ละคร ดนตรี ศิลปะ นิทรรศการ กลุ่มสื่อศิลปะวัฒนธรรม แผนที่ชุมชน อื่นๆ
- สื่อสาร** ออกแบบวิธีการสื่อสาร เพื่อให้คนในชุมชนรับรู้ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นและร่วมกันหาวิธีจัดการ คือการนำเสนอข้อมูลจากการสำรวจและบอกเล่าเสียงเด็กเยาวชน ถึงสิ่งที่เห็นสิ่งที่อยากลงมือทำสื่อสารชุมชน โดยเด็กเยาวชนจะเปิดพื้นที่สร้างสรรค์ ผ่านเวทีชุมชน เวทีสื่อสารสาธารณะ งานมหกรรม งานเทศกาลอื่นๆ นำสื่อสร้างสรรค์ที่หลากหลาย ที่ทุกคนทุกกลุ่มทุกช่วงวัยเข้าถึงใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ กระบวนการกิจกรรมมี 3 ส. เป็นแนวทาง (สร้างสรรค์ สื่อสาร สร้างการมีส่วนร่วม)
- ส่วนร่วม** กระตุ้นให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ผ่านกิจกรรมและกระบวนการต่างๆ คือ การสร้างความร่วมมือกับบุคคล ชุมชน กลุ่ม องค์กรและหน่วยงานภาครัฐ ทั้งระดับชุมชน ท้องถิ่น ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการร่วมขับเคลื่อนงานด้านเด็กเยาวชนและชุมชน สังคม โดยสอดคล้องกับแนวทางเด็กเยาวชน (อยากริเริ่ม) ผู้ใหญ่หนุน (ส่งเสริม) เพื่อให้ได้เกิดการมีส่วนร่วมและเกิดการลงมือทำ
- สร้างการเปลี่ยนแปลง** เด็กเยาวชนได้ลงมือทำ คือการลงมือทำ โดยการขับเคลื่อนแนวทางสิ่งที่เด็กเยาวชนคิดอยากริเริ่ม เรื่องการสืบสาน สร้างสรรค์ ส่งเสริม สร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งในเรื่องของการลดพื้นที่เสี่ยงทำให้เป็นพื้นที่ปลอดภัย เพิ่มพื้นที่ที่สร้างสรรค์ในชุมชนให้มีชีวิตชีวา สร้างสื่อที่หลากหลายเข้าถึงง่าย รวมถึงการส่งเสริมพฤติกรรมด้านบวกของเด็กเยาวชนเข้ามาร่วมอาสาสร้างสรรค์ และส่งเสริมคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

ผลลัพธ์ที่น่าภูมิใจ

จากการทำงานที่ผ่านมา ในระยะเวลา 1-2 ปี จะเริ่มเห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ทางกายภาพ การจัดการสภาพแวดล้อมในชุมชน เกิดพื้นที่และสื่อสร้างสรรค์ในชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เด็กเยาวชนเองก็มีการเปลี่ยนแปลง เห็นพลังเห็นคุณค่าในสิ่งที่ตัวเองทำ เมื่อเริ่มเข้าสู่ปีที่ 3 จะเห็นกระบวนการการออกแบบที่หลากหลายมากขึ้น มีการนับรวมผู้คนและประเด็นในพื้นที่ มีการขยายพื้นที่สร้างสรรค์ต่อเนื่อง มีพื้นที่สื่อสารปะทะสังสรรค์และยกระดับพื้นที่การเรียนรู้ในชุมชน มีคนที่ขับเคลื่อนการทำงานและคนในชุมชนยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งการทำโครงการอย่างต่อเนื่องจะเห็นการเปลี่ยนแปลงและทิศทางแนวทางการความเข้มแข็งในการจัดการตนเองของพื้นที่ชุมชนได้

ความสำเร็จนั้นมีที่มา

ทลายความเชื่อว่าเป็นผู้รับ ตัวเด็กต้องมองเห็นศักยภาพในตัวเอง ว่าเป็นพลเมืองที่สามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ได้ เพราะจากการทำงานที่ผ่านมาเห็นชัดเลยว่าชุมชนไหนที่เด็กเปลี่ยนผู้ใหญ่ก็จะเปลี่ยนชุมชนนั้น จะมีการขับเคลื่อนได้ดีและเห็นการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน

พื้นที่ต้องร่วมมือ วางบทบาท สร้างความมั่นใจ ว่าพวกเราทุกคนจะเปลี่ยนแปลงชุมชนได้ แม้จะเป็นพื้นที่ที่ความเสี่ยงในทุกมิติ แต่หากชุมชนเห็นความสำคัญและต้องการเปลี่ยนแปลงก็จะสามารถทำได้ เพราะสิ่งที่เราต้องการทำค่อนข้างยาก ไม่ใช่แค่ปรับพื้นที่ทางกายภาพ แต่พื้นที่ต้องปลอดภัย สภาพแวดล้อมดี และสร้างสรรค์ด้วย

กระบวนการดี กระบวนการ นวัตกรรม เครื่องมือที่หลากหลายต้องเหมาะสมกับพื้นที่ เพราะแต่ละพื้นที่มีต้นทุนแตกต่างกัน จึงต้องออกแบบกระบวนการให้สอดคล้องด้วย

พี่เลี้ยงดี เมื่อเขาเจอปัญหา พี่เลี้ยงต้องไม่ล้ำเส้นแต่ช่วยแนะนำให้เครื่องมือและกระบวนการ

จนเป้า จอยกัน เราทำเวทีกับชุมชน เพื่อวางเป้าหมาย และออกแบบการทำงานร่วมกันตั้งแต่ต้น ซึ่งเป้าหมายใหญ่คือเด็กต้องมีความสุข พื้นที่ต้องสร้างสรรค์ เราลงพื้นที่จริงและมองเห็นปัญหาเดียวกันกับชุมชน เกษะติดปัญหา มีส่วนร่วม รับฟังและแลกเปลี่ยนไปแบบเพื่อนไม่ใช่คนที่ เป็นเจ้าของโครงการและทำกันอย่างต่อเนื่อง ชุมชนก็จะเห็นความตั้งใจจริงในการทำงาน

ตัวชี้วัดความเข้มแข็ง

ชุมชนรู้ความต้องการของตัวเอง รู้ว่าความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดี รู้คุณค่าว่าคืออะไรและมีกระบวนการที่เหมาะสมในการจัดการปัจจัยเสี่ยงที่เข้ามาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น จากสถานการณ์โควิด-19 เราจะเห็นมีการแจกข้าวกล่องกันเยอะ บางชุมชนกลายเป็นปัญหาเพราะมากเกินไปและขาดการจัดการ แต่ชุมชนที่เราทำงานด้วยเขาจะสำรวจปัญหา ระบุความต้องการก่อนที่จะรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น ซึ่งจุดนี้เองที่เราสามารถบอกได้ว่าเขามีความเข้มแข็งในพื้นที่จริงๆ

ปัญหามาพร้อมกับทางออก

ทัศนคติ การยอมรับเด็ก ผู้ใหญ่ในชุมชนยังไม่เปิดใจกับเด็ก ซึ่งเราก็ก๊วชด้วยการใช้กระบวนการเข้ามาช่วยคลี่คลาย เช่น สร้างพื้นที่แลกเปลี่ยน ให้ผู้ใหญ่เห็นศักยภาพของเด็กด้วย ปรับจูน เชื่อมต่อ ให้ออกมา ยอมรับ และเข้าใจธรรมชาติกับเด็ก

คนที่เห็นต่าง เมื่อไม่เห็นด้วย คิดต่างก็จะไม่ให้ความร่วมมือ เราก็ต้องมองข้ามไปบ้าง หรือให้เวลาเพื่อจัดการ เพราะบางครั้งการทำงานพัฒนาสร้างสรรค์ ก็อาจจะมียุทธศาสตร์ที่เสียผลประโยชน์ เช่น กลุ่มธุรกิจสีเทา การเจรจา การต่อรอง การนำพลังเด็กเยาวชน พลังร่วมของผู้คนในชุมชนสำคัญมากต่อการจัดการกับสถานะเสี่ยงที่เข้ามาในชุมชนต้องทำให้ผู้คนเห็นผลประโยชน์ร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ

ถึงแม้จะมีความยากและต้องก้าวผ่าน แต่หากเราตั้งต้นจากพลังเยาวชนเป็นพลังบริสุทธิ์ เด็กพร้อมเรียนรู้จริงมีส่วนร่วมส่งต่อรุ่นสู่รุ่นเป้าหมายที่เราตั้งไว้ก็จะไม่ไกลเกินไป

โครงการที่ประทับใจ

กลุ่มรักษ์เขาชะเมา กระบวนการพลเมืองสร้างสรรค์ “เด็กเปลี่ยนได้ เด็กเปลี่ยนเมือง” กระบวนการห้องเรียนชุมชนสร้างสรรค์ จังหวัดระยอง

หัวใจสำคัญของการเรียนรู้ของกลุ่มรักษ์เขาชะเมา คือความอยากรู้จากนั้นก็จะได้ก็นำเสนอสิ่งที่อยากรู้แล้วไปเก็บข้อมูลในเรื่องนั้นๆ มาและนำข้อมูลมาและเปลี่ยนกันว่าได้อะไรมาบ้าง สิ่งนั้นจะกลายเป็นชุดข้อมูลที่ถูกใช้ในค่ายรักษ์วัฒนธรรม ค่ายเป็นกิจกรรมใหญ่ที่จัดขึ้นต้นเดือนธันวาคมของทุกปีและมีกิจกรรมย่อยอื่นๆ ให้ได้เข้าร่วมตลอดปี เช่น กิจกรรมสิ่งแวดล้อม ศิลปะ ห้องเรียนชุมชน เป็นต้น ความรู้ที่หามาจะทำให้เด็กได้เรียนรู้ซ้ำจากข้อมูลของเด็กก็จะถูกนำไปจัดกิจกรรมของผู้ใหญ่ด้วย

ชุมชนโพธิ์เรียง เครือข่ายบางกอกนี้ดีจัง กระบวนการพลเมืองสร้างสรรค์ “เด็กเปลี่ยนได้เด็กเปลี่ยนเมือง” กระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ กรุงเทพมหานคร

เริ่มต้นจากกลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นผู้ใหญ่ เปิดพื้นที่เชื่อมร้อยเด็กเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเข้มข้น และเน้นที่คนพร้อมก่อนก็มาร่วมงานก่อน ในปีต่อมาได้นำยุทธศาสตร์ของสถาบันสื่อเด็กเยาวชน สสย. กลยุทธ์ 3 ดี (สื่อดี ภูมิดี พื้นที่ดี) และการรู้เท่าทันสื่อ เป็นเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้และส่งเสริมเด็กเยาวชนมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน โรงเรียนของตนเอง นำไปสู่การผสมผสานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทำงานร่วมกันภายใต้พื้นที่และปัญหาเสี่ยงเกิดเป็นการบูรณาการนำเครื่องมือ (3 ดี เท่าทันสื่อ พื้นที่สร้างสรรค์) มาโชว์ แชน มาสร้างการเปลี่ยนแปลงกัน” โดยกระบวนการเด็กเยาวชนเปลี่ยนได้ พลิกเสียง เปลี่ยนเป็นบวก เกิดเป็น 4 จังหวัดของการเรียนรู้ คือ ศึกษาค้นหา ออกแบบสร้างสรรค์ สร้างการมีส่วนร่วม นำมาสู่การลงมือทำ

แก๊งลูกวัว ชุมชนบ้านคอกวัว กระบวนการพลเมืองสร้างสรรค์ “เด็กเปลี่ยนได้ เด็กเปลี่ยนเมือง” พื้นที่สร้างสรรค์วิถีชุมชนสร้างสรรค์ จังหวัดนครราชสีมา

แก๊งลูกวัวเกิดจากการรวมตัวของเยาวชนที่ส่งสมประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับพื้นที่สร้างสรรค์ร่วมกับเครือข่ายโคราชยิ้มจึงกลับมามองที่ชุมชนของตัวเองที่อยากมีพื้นที่ทำกิจกรรมของกลุ่มเด็กเลยชวนน้องๆ เริ่มสำรวจจุดยิ้มออกไม่ออกในชุมชน และแหล่งเรียนรู้หรือคุณค่าของชุมชน เช่น ประวัติความเป็นมาศูนย์เรียนรู้บ้านภูมิปัญญาความเป็นวิถีเก่าวิถีใหม่การละเล่นจึงกลายเป็นพื้นที่สร้างสรรค์พื้นที่เรียนรู้ที่มีชีวิตของคนในชุมชน “เดินวัวยิ้ม” เพื่อสื่อสารให้ชุมชนได้รับรู้ถึงคุณค่าที่คนทุกคนร่วมสร้างสรรค์ร่วมแบ่งปันเกิดเป็นพื้นที่รวมกลุ่มของคนทุกคน